

УДК 94(4):[355.2(477)]:930.25

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/his.2025.59.13708>

“НІМЦІ В УКРАЇНСЬКІЙ УНІФОРМІ”: СТАВЛЕННЯ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ ВЛАДИ ДО ІНТЕРНОВАНИХ ОФІЦЕРІВ УГА НІМЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ (1919–1921 рр.)

Олег СТЕЦИШИН

Львівського національного університету імені Івана Франка,
кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
e-mail: olehstecyshyn@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7088-8728>

У статті висвітлюється ставлення влади Чехословацької республіки до офіцерів німецької національності Галицької армії, які у травні–червні 1919 р. перейшли на територію Чехословаччини і були інтерновані у таборі міста Німецьке Яблонне¹. Джерельну базу дослідження становлять документи Міністерства народної оборони Чехословаччини, зокрема, скарги та звернення представників чехословацьких урядових структур щодо ситуації в українському таборі, таємні донесення про настрої у середовищі галицьких вояків, аналіз явищ, що їх чехословацька влада вважала потенційно небезпечними. Також розглядаються пропозиції щодо поліпшення атмосфери серед українських військовиків та відповіді командування “Української бригади” на висловлені обвинувачення. Документи зберігаються у Військовому історичному архіві Чехії і, на жаль, є маловідомими серед вітчизняних дослідників. Встановлено, що твердження деяких дослідників про однозначно прихильне ставлення керівництва Чехословаччини до інтернованих українських вояків є перебільшеним, а швидше можна констатувати обережне ставлення офіційної Праги до галицьких вояків. Оскільки, чехословацький уряд лише напередодні нормалізував внутрішньополітичну ситуацію у регіонах, де проживала німецькомовна меншина, то поява великої кількості іноземних вояків, зокрема, очолюваних етнічними німцями, викликало в Празі занепокоєння перед можливою реанімацією сепаратистських настроїв.

Ключові слова: Галицька армія, Західноукраїнська Народна Республіка, Чехословаччина, Польща, українсько-чеські стосунки, німці, Українська революція.

Постановка проблеми. Українсько-чеські взаємини у період між Першою і Другою світовими війнами українська історіографія розглядає переважно у контексті функціонування на території Чехословаччини різноманітних емігрантських структур, створених вихідцями з Української Народної Республіки або ж Західноукраїнської Народної Республіки. Як правило, йдеться про організації політичного, наукового чи національно-культурного спрямування, на зразок Української Громади, Української Академічної Громади чи Української Господарської Академії.

Ще одна тема двосторонніх стосунків, яка цікавить дослідників, це причини й обставини перебування у Чехословацькій республіці у 1919–1923 рр. частин Галицької армії, зокрема, у містах Німецьке Яблонне, Ліберці та Йозефів. Загалом перехід українських військовослужбовців на чехословацьку територію та їх наступне інтернування з червня 1919 до квітня 1921 р. доволі детально описані у національній історіографії. Багато уваги цій тематиці приділяли і безпосередні учасники українських визвольних змагань, і сучасні дослідники.

Аналіз досліджень. Наукове опрацювання теми започаткував історик української еміграції С. Наріжний², котрий у своїй праці, опублікованій у 1942 р. у Празі, узагальнив і проаналізував військову, політичну, культурно-просвітницьку та спортивну діяльність українців, що у міжвоєнний період проживали за межами своєї Батьківщини. Серед іншого велику увагу дослідник приділив описові табірної життя вояків Галицької армії. Великим плюсом роботи С. Наріжного є збереження та публікації значної кількості фотографій того часу, а також введення в науковий обіг низки джерельних матеріалів.

Цю ж тему вивчали й безпосередні учасники тих подій, як-от М. Терлецький³, С. Нижанківський⁴, С. Годованій⁵ та інші. У своїх роботах вони здебільшого торкалися політичних, військових та

¹ Інша назва цього міста, яка зустрічається у джерелах – Дойч Габель. Сучасна його назва – Яблонне в Под’єшtedі.

² Симон Наріжний, “Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939”. (Київ: видавництво імені Олени Теліги, 1999), 271 с.

³ Маркіян Терлецький, “Табор інтернованих в Німецькім Ябліннім в Чехо–Словаччині”. Українська Галицька Армія. Матеріали до історії. Т. 1 (Вінніпег: видавництво Дмитра Микитюка, 1958), 582–583.

⁴ Степан Нижанківський, “За Українською Галицькою Армією”, Національна думка, 1927, ч. 6.

⁵ Степан Годованій, “Освітня справа в українських таборах для інтернованих в Дойч-Габлю”. (Львів: Літопис Червоної Калини, 1931), ч. 1, 18–19.

побутових питаннях перебування галицьких вояків на теренах ЧСР, детально розповідали про перебіг інтернування, аналізуючи культурно–освітню, наукову і спортивну діяльність інтернованих українських вояків, зокрема, й тих, що перебували в Німецькому Яблонному. Завдяки вищезгаданим спогадам були збережені для історії чимало аспектів табірної життя, фотографій і документів того періоду. Утім, про цілісність і повноту цих досліджень все ж говорити не варто.

Сучасну історіографію цієї проблеми сформували наукові праці українських, чеських і словацьких вчених, зокрема, І. Срібняка (також у співавторстві з Г. Хлебовою)⁶, М. Павленка⁷, Р. Тютенка⁸, О. Ямкової⁹, В. Виздрика¹⁰, Л. Янака¹¹, Д. Свободи¹², В. Ондрака¹³ та деяких інших.

Варто зазначити, що якщо українські науковці багато уваги приділяють історичним передумовам появи вояків УГА в Чехословаччині, політичній ситуації, яка складалася в цій країні та загалом у світі, а також перебігу інтернування, то їхні колеги з Чехії та Словаччини здебільшого зосереджуються на впливі самого факту появи УГА в ЧСР на зовнішньополітичну ситуацію в регіоні, а також на українсько–чеські взаємини загалом.

Заслуговує на особливу увагу науковий доробок І. Срібняка, у розвідках якого тема інтернування вояків–українців у часи Першої світової війни та після неї займає чільне місце. Зокрема автор дуже детально досліджує причини потрапляння галичан у табори у Чехословаччині та обставини їх перебування там. Особливо варто відзначити вдалу роботу І. Срібняка з тогочасними архівними документами, а також той факт, що він друкує досі маловідомі списки інтернованих галицьких військовослужбовців, таким чином вводячи їх в науковий обіг.

Ці ж аспекти у своїх роботах висвітлюють Р. Тютенко, О. Ямкова, В. Виздик. Ці дослідники приділяють велику увагу перебігу інтернування галицьких військовослужбовців, поєднуючи все це, з одного боку, з історичною ретроспективою, з іншого боку – з діяльністю українських військових, наукових, спортивних і культурно–освітніх осередків у ЧСР і під час перебування частин УГА в таборах, і після того, як ці інституції припинили своє існування. Окремо відзначається прихильне ставлення офіційної Праги до українських вояків, котрі змушені були покинути свою Батьківщину.

Водночас чеські історики Д. Янак і Д. Свобода, використовуючи факт перебування галицьких частин на теренах ЧСР, досліджують ситуацію в ширшому контексті, аналізуючи, зокрема, вплив українського чинника на перебіг чесько–українських стосунків у згаданий історичний період та у пізніший час. Скажімо, Д. Свобода з'ясовує як присутність галицьких вояків впливала на ситуацію в Підкарпатській Русі і на двосторонні взаємини ЧСР та Польщі, як серед української еміграції зароджувалася та еволюціонувала націоналістична ідеологія і тощо. Натомість словацький науковець В. Ондрак у своїй роботі досліджує цікаву і водночас маловідому тему можливої участі вояків УГА в 1919 р. у бойових діях на стороні чехословацького війська проти угорської армії у Словаччині та на Закарпатті.

Загалом факт перебування частин Галицької Армії (у даному випадку – Гірської бригади, груп “Глибока” і “Крукеничі” із “Української бригади”) в чехословацьких таборах та ставлення до них офіційної Праги в історіографії прийнято трактувати або нейтрально, або ж у позитивно–компліментарних тонах. Очевидно, на те є об’єктивні причини, адже керівництво Чехословаччини

⁶ Ігор Срібняк, *“Українці на чужині: Полонені та інтерновані вояки–українці в країнах Центральної та Південно–Східної Європи (1919–1924 рр.): становище, організація, культурно–просвітницька діяльність”*. (Київ: KDLU, 2000); Ігор Срібняк, Ганна Хлебін, *“Повсякдення інтернованих вояків–українців у таборі Ліберець, ЧСР: спроба візуалізації (за матеріалами ЦДАВО України і Слов’янської бібліотеки у Празі)”*, *Європейські історичні студії*, 13 (2019), 203–232.

⁷ Микола Павленко, *“Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924)”*. Київ, 1999.

⁸ Роман Тютенко, *“Українська військова еміграція в міжвоєнний період (1919–1939 рр.)”*: докторська робота. Український Вільний Університет, Мюнхен, 2021.

⁹ Ольга Ямкова, *“Культурно–просвітницька діяльність та національно–патріотичне виховання у таборах інтернованих українців у Чехословаччині”*. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Історія”*. Київ, 74–76 (2004), 56–59.

¹⁰ Віталій Виздик, *“Інтерновані частини УГА в Чехословаччині: надії та реалії”*. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*, 571 (2006), 310–313.

¹¹ Dušan Janák, *“Tragické návraty. Osudy ukrajinských reemigrantů z Československa v SSSR”*, *Člověk a společnost*, 22 (2019), 30–43.

¹² David Svoboda, *“Boj o cizi duši. Ukrajinství a ukrajinský nacionalismus v české reflexi 1900–1938”*. Disertační práce, Praha, 2007.

¹³ Vlastimil Ondrák, *“Boje Ukrajinské haličské armády proti maďarským jednotkám na Slovensku a Podkarpatské Rusi roku 1919: realita, či mýtus”*. In kol. autorů: *Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków. Polityka/ Gospodarka /Religia/Kultura/ Życie codzienne* (Ślupsk–Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pomorskiej, 2021), 429–440.

справді виділяло фінанси на утримання таборів для інтернованих українців і багато в чому допомагало їм з адаптацією до нових реалій.

Мета статті. Поза увагою науковців залишаються негативні аспекти цього інтернування. Однією з таких тем є насторожене ставлення влади до присутності у складі “Української бригади” чималої кількості військовослужбовців австрійського і німецького походження. Дослідження даного питання і є основним завданням нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Важливим джерелом інформації щодо цієї проблематики є документи Військового історичного архіву Чехії (VHA), які ще досі є маловідомими серед українських дослідників і практично не введені в науковий обіг. Документи, що стосуються військовослужбовців Галицької армії, розміщених в таборі в м. Німецьке Яблонне, містяться, зокрема у фонді МНО (Міністерства народної оборони) і згруповані у кілька папок: *Ukrajinska brigada v Nem. Jablonem – spory mezi dustojniky a muzstvem – urovnáni*, *Ukrajinska brigada v Nemeckem Jablonnem*, *Komise v ukrajinském v táboře v Něm. Jablonné a v Josefově*, *Uprava otázky cizozemských internovaných byv. Zajaten ato u CSR*, *Historie ukrajinski vojakov v RČS* та ін.

Здебільшого це копії заяв, донесень, звітів, рапортів, інформаційних довідок та списків особового складу і чехословацьких органів влади та чиновників, і командування “Української бригади” та її окремих членів. Як правило, ці документи не містять номерів сторінок, а тому в усіх наведених джерелах інформації подаємо нумерацію аркушів, яка базується на почерговості їхнього розміщення в тій чи іншій архівній збірці.

Дані джерела відрізняються від звичних джерел про інтернованих українців тим, що менше несуть інформації про перебіг табірної життя українців, а більше – про ставлення (як правило, неопублічне) чехословацької влади до появи у своїй країні такої великої кількості іноземних військовиків, вплив геополітичних реалій і планів на ставлення офіційної Праги до інтернованих галичан тощо.

До слова, у документах по-різному подається чисельність особового складу українських частин, які перейшли кордон з Чехословаччиною. У вже згадуваному листі МНО від 13 червня 1919 р. повідомлялося, що на території ЧСР перебували 161 український офіцер і 3851 представник «мужви», тобто, кажучи сучасною термінологією, осіб рядового і сержантського складу. Натомість у документі, написаному роком пізніше, стверджувалося, що спочатку, 24 травня 1919 р., було 80 офіцерів і 2000 рядових і підстаршин Галицької армії, але дуже скоро їхня кількість зросла до 3000 осіб¹⁴.

Джерела свідчать, що чехословацька влада дуже насторожено сприйняла факт появи на своїй території українських частин. Однією з причин цього стала наявність у лавах Галицької армії офіцерів німецького та австрійського походження, серед яких були й уродженці тих чеських земель, де компактно мешкали етнічні німці.

Цьому є очевидне пояснення. На той час чехословацька влада ледь-ледь пригасила виступи німецького населення країни на півночі і на півдні країни, яке прагнуло національного самовизначення і приєднання цих земель до Австрії¹⁵. 3–5 березня 1919 р., напередодні початку роботи новообраного австрійського парламенту, німці Богемії, Моравії та Сілезії почали акцію масової непокорі діям центральної влади, унаслідок чого загинули 55 представників німецької громади і два чехословацьких солдати. Уряд ЧСР підозрював, що цей виступ підготували і скерували політики з Відня та Берліна, а факт придушення офіційною Прагою цих заворушень вони планували використати для дискредитації Чехословаччини у ході Версальської мирної конференції¹⁶.

Німеччину також звинувачували у проведенні ідеологічних і політичних диверсій. Так, у лютому–квітні 1919 р. чехословацькі органи безпеки викрили шпигунську мережу, яку курували генеральний консул і віце-консул Німеччини. Виявлені в них пі час обшуку листівки, карти та інші документи свідчили, що дипломати, зокрема, намагалися розпалювати сепаратистські настрої німецької громади країни. Причому заарештованого віце-консула Німеччини Шварца чеська влада звільнила з-під арешту у квітні 1919 р., тобто всього лише за місяць до того появи на території Чехословаччини українських частин із офіцерами німецького походження¹⁷.

¹⁴ *Vojenský historický archiv (VHA)*, fond MNO, Prezidium 1918–1923, č. jed. 23 687, s.3, 6 (тут і далі наша нумерація архівних документів).

¹⁵ Ігор Десятничук, “Утворення Чехословаччини та німецьке питання”. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 44 (2015), т. 2, 74–75.

¹⁶ Petr Prokš, *Československo a nová Evropa. Mezinárodní souvislosti vzniku a formování samostatného Československa (1914–1918/1919–1920)*. (Praha: Academia, 2022), 178–179.

¹⁷ Ladislav Vebr, “Die Entstehung der tschechoslowakischen Republik und ihre international-politische Stellung. Zum 50jährigen Gründungsjubiläum der ČSR”, 2–3 (Praha: Universita Karlova, 1968), 188–189.

Тому, коли через два місяці після заворушень німецького населення на територію Чехословаччини перейшли тисячі іноземних військовослужбовців, серед офіцерського складу яких було чимало етнічних німців та австрійців, у Празі їх зустріли насторожено. Уряд країни побоювався, що поява галичан реанімує щойно пригаслий конфлікт із німецькою меншиною. Тим більше, що стосунки чехів, словаків і німців всередині країни продовжували залишатися напруженими, а українські військові, як вважали у Празі, перебували під сильним впливом своїх австро-німецьких побратимів по зброї. До того ж, Німецьке Яблонне у той час якраз і було містом із переважно німецьким населенням¹⁸.

Олії у вогонь побоювань чехословацької сторони підлив гучний конфлікт між військовослужбовцями (також маловідомий в українській історіографії), який вже влітку 1919 р. виник в “Українській бригаді” й суттєво погіршив імідж галицьких військових в очах офіційної Праги. Протистояння спалахнуло між кількома старшинами, яких в документах називають “русофілами”, та пронімецьки орієнтованими офіцерами. 16 серпня того ж року четверо офіцерів УГА, котрі були прихильниками русофільської течії, написали скаргу, а, фактично, донос, на своїх товаришів у таборі.

У цьому документі вони звинуватили німецьких офіцерів галицького війська у ворожому ставленні до чехословацької держави і нав’язуванню іншим військовослужбовцям “пронімецьких” поглядів. Водночас низці українських офіцерів закидали солідарність зі своїми німецькими колегами і загалом із німецьким населенням Чехословаччини. Свої звинувачення “русофіли” доказували конкретними заявами і діями певних офіцерів УГА. Одним з таких аргументів став скандал із чотирма галицькими офіцерами (Мартиновичем, Вільчинським, Штайном і Плескі) у ресторані Німецького Яблонного. Тоді німці Штайн і Плескі разом із українцями спочатку співали “Ще не вмерла Україна”, а потім затягнули німецьку патріотичну пісню “Wacht am Rhein”, після чого чіплялися до чеських відвідувачів ресторану з претензіями, чого ті не встали під час виконання гімну¹⁹.

29 серпня 1919 р. командир “Української бригади”, полковник Антін Варивода “якнайрішучіше” спростував усі обвинувачення, зокрема, твердження про “німецькі впливи” серед інтернованих, оскільки, з його слів, усі в бригаді спілкуються українською, а представники інших національностей знають або вчать українську мову. За словами А. Вариводи, усім “чужинцям” командування дало три місяці для того, щоб остаточно визначитися чи хочуть вони продовжувати службу в українській армії і чи прагнуть отримати громадянство ЗУНР (“українське державне громадянство”).

У додатку до листа було подано список 260 офіцерів “Української бригади”, в якому окремо виділені старшини, які були вихідцями з інших країн або представниками національних меншин Західноукраїнської Народної Республіки. Їх, згідно з цим переліком, станом на 29 серпня 1919 р. виявилося 33 особи, з них 19 іноземців, решта 14 військових були німцями та євреями з Галичини і Буковини. Хоча насправді пропорція іноземців і представників нацменшин була іншою, оскільки особові дані деяких старшин було змінено: місцем їхнього народження було названо західноукраїнські села і міста, однак, з інших джерел ми знаємо, що ці люди не вихідці з території ЗУНР, а були народжені в Австрії, або Чехословаччині. Можна припустити, що це було зроблено тому, що саме цю категорію галицьких офіцерів у Празі вважали потенційно найдеструктивнішою²⁰.

Очевидно, що подібні запевнення не переконали офіційну Прагу. Чехословацька влада й надалі твердила про присутність у бригаді А. Вариводи двох конкуруючих таборів (українсько-пронімецького і “малоросійсько”–русофільського) і про необхідність їх взаємного відокремлення. Про це, зокрема, йшлося в листах Міністерства закордонних справ ЧСР від 9 вересня 1919 р. і 5 листопада 1919 р., а також у пропозиції Генеральному інспектору чехословацьких військ від серпня 1919 р. щодо необхідності ізоляції двох ворогуючих груп “Української бригади” і створення спільної чесько-українсько-російської комісії²¹. У документі 5 листопада 1919 р. зовнішньополітичне відомство Чехословаччини просило колег із Міністерства народної оборони країни “залагодити” ситуацію з “Українською бригадою”, оскільки розбіжності між офіцерами та “мужвою” окремих політичних течій (русофільської та германофільської) ставали дедалі гострішими. У листі особливо наголошувалося, що згуртування прихильників германофільського напрямку є небезпечним “через політичні умови в німецькій території північної Чехії”²².

¹⁸ VHA, fond MNO, Prezidium 1918–1923, č. jed. 36664, s. 4.

¹⁹ VHA, fond MNO, Prezidium 1918–1923, č. jed. 33734, s. 10–12, 40–43.

²⁰ Ibidem, s. 20–22.

²¹ Ibidem, s. 1–2.

²² Ibidem, č. jed. 36664, s. 1.

“Офіцери [“Української бригади” – О. С.] є української, малоруської, німецької і єврейської народностей. Мужва є української і малоруської народностей, а деякі є євреями і німцями. Та частина офіцерства і деякі вояки, євреї і німці, що розмовляють німецькою мовою, знайшли багато симпатій у цивільного німецького населення, підтримують всю агітацію, яка спрямована проти чехів”, – зазначалося в донесенні чехословацького підпоручника Шимона Палайди Генеральному інспектору чехословацьких військ.

Далі він наводив приклади неприхованих (на його думку) симпатій українських військових до своїх німецьких побратимів. “Німці обробляють українців, тому вони йдуть разом і є великими приятелями німців; тому вони приятелюють з німецькою спільнотою в Яблонному і агітують на користь німців”, – констатував Ш. Палайда. Він також повідомляв про розмову одного з галицьких військових зі своєю дівчиною-німкенню, якій вояк сказав, що “коли сюди прийдуть німецькі вояки, він негайно озброїться і піде з німцями проти чехів, бо німці є найкращими приятелями українців, тому українців завжди будуть пліч-о-пліч з німцями”.

Палайда також не обминув своєю увагою й можливе поширення більшовицьких впливів через, як він вважав, піддатливість до них із боку військовослужбовців “Української бригади”. “Українці не можуть залишитися в Яблонному, бо в його околицях з німецького боку є містечко Мімон, яке населене переважно робітниками і є осередком більшовиків. З іншого боку Яблонного є місто Цвіков, про яке також можна сказати, що це осередок більшовиків. Німецьке Яблонне знаходиться посередині між цими двома містами, звідки йде сильна більшовицька агітація, яку підтримують українці, німці і євреї”, – зазначив чехословацький офіцер.

Зі слів Палайди, в “Українській бригаді” було чимало вояків, “які називають себе малоросами або росіянами – їх є близько двох–трьох тисяч. Ці люди не втратили довіри і почуття братерства до чехів, але ці почуття треба (за словами командира гарнізону в Яблонному) вберегти від німецького впливу”. Для цього Палайда радив відправити цих військовослужбовців до “російського” табору в м. Терезін, де б вони “могли б стати добрими вояками і добрими українцями”. Натомість військовослужбовців Галицької Армії українського, єврейського та німецького походження варто було б відіслати в центральні райони Чехії, зазначав автор документу.

Можемо припустити, що пропозиції Ш. Палайди були почуті, оскільки скандал закінчився тим, що незабаром українське командування звільнило “русофілів” із лав Галицької Армії, позбавило їх військових звань і відправило до іншого табору для інтернованих – у Терезіні, де утримувалися російські вояки-білогвардійці. Щоправда, мова вже йшла не “дві–три тисячі” вояків, а всього про вісьмох офіцерів. Туди ж з Німецького Яблонного перебралися й 160 галицьких вояків І підстаршин, проте, із документів Міністерства народної оборони незрозуміло, чи були ці люди також прихильниками русофільської орієнтації, чи причиною їхнього переїзду стали інші чинники²³.

Окрім цього, чеську владу насторожувало чимало інших аспектів, пов’язаних із перебуванням у таборі Німецького Яблонного офіцерів німецької національності, наприклад, періодичні приїзди з Відня в розташування “Української бригади” офіцерів, зокрема, німців (а, точніше, австрійців) за походженням, або ж прибуття до табору колишніх галицьких військовослужбовців-німців, які втекли з польського полону. Цих військовослужбовців підозрювали у можливому веденні шпигунської діяльності на користь Польщі²⁴.

Висновкові положення. Таким чином, слід визнати той факт, що твердження деяких мемуаристів, чи дослідників про однозначно прихильне ставлення керівництва Чехословацької республіки до інтернованих у 1919–1921 роках українських військовослужбовців є дещо перебільшеним. Проаналізувавши документи Міністерства народної оборони ЧСР, що зберігаються в Військовому історичному архіві Чехії, можемо стверджувати, що, незважаючи на реальне сприяння воякам “Української бригади” під проводом полковника А. Вариводи у 1919–1921 роках з боку влади Чехо-Словаччини, правильніше буде сказати, що ставлення офіційної Праги до галицьких вояків у таборі в Німецькому Яблонному було радше обережним, ніж однозначно українофільським.

Однією з причин цього стала багатонаціональність особового складу “Української бригади”, зокрема, наявність у її лавах офіцерів німецької і австрійської національностей, а також українців–представників русофільської, або “малоросійської” орієнтації. Серед першої категорії були й уродженці Моравії та інших регіонів Чехословаччини, де компактно проживала німецька меншина.

²³ VHA, fond MNO, Prezidium 1918–1923, č. jed. 36664, s. 3, 20.

²⁴ Ibidem, č. jed. 49049, s. 3, 5.

На той час влада цієї держави потроху нормалізувала ситуацію на цих територіях і поява великої кількості іноземних вояків, зокрема, очолюваних етнічними німцями, викликало в Празі занепокоєння перед можливою реанімацією сепаратистських настроїв німецького населення Чехословаччини. На існування цих стереотипів мали вплив і реальні міжнаціональні конфлікти, які траплялися в середовищі “Української бригади” і періодично загострювалися.

REFERENCES

- Vyzdryk, Vitalii. “Internovani chastyny UHA v Chekhoslovachchyni: nadii ta realii”. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”* 571 (2006): 310–313. (in Ukrainian).
- Desiatnychuk, Ihor. Utvorennia Chekhoslovachchyny ta nimetske pytannia. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu* 44 (2015), t. 2: 74–75. (in Ukrainian).
- Hodovanyi, Stepan. “Osvitnia sprava v ukrainskykh taborakh dlia internovanykh v Doich-Gabliu”. *Litopys Chervonoi Kalyny*, 1 (1931): 18–19. (in Ukrainian).
- Narizhnyi, Symon. *Ukrainska emigratsiia. Kulturna pratsia ukrainskoi emigratsii mizh dvoma Svitovymy viinamy*. Kyiv: vydavnytstvo imeni Oleny Telihi, 1999. (in Ukrainian).
- Nyzhankivskiy, Stepan. “Za Ukrainskoiu Halytskoiu Armiieiu”, *Natsionalna dumka*, 1927, ch. 6. (in Ukrainian).
- Pavlenko, Mykola. *Ukrainski viiskovopoloneni y internovani u taborakh Polshchi, Chekhoslovachchyny ta Rumunii: stavlennia vlady i umovy perebuvannia (1919–1924)*. Kyiv: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1999. (in Ukrainian).
- Sribniak, Ihor. *Ukrainci na chuzhyni: Poloneni ta internovani voiakky–ukrainci v krainakh Tsentralnoi ta Pivdenno–Skhidnoi Yevropy (1919–1924 rr.): stanovyshche, orhanizatsiia, kulturno–prosvitnytska diialnist*. Kyiv: KDLU, 2000. (in Ukrainian).
- Sribniak, Ihor, Khliebina, Hanna. “Povsiakdennia internovanykh voiakky–ukrainci v tabori Liberets, ChSR: sproba vizualizatsii (za materialamy TsDAVO Ukrainy i Slovianskoi biblioteki u Prazi)”. *Yevropeiski istorychni studii* 13 (2019): 203–232. (in Ukrainian).
- Terletskiy, Markiiian. “Tabor internovanykh v Nimetskim Yablinnim v Chekho–Slovachchyni”. *Ukrainska Halytska Armiia. Materiialy do istorii*. T. 1. Vinnipeh: vydavnytstvo Dmytra Mykytiuka, 1958. 582–583. (in Ukrainian).
- Tiutenko, Roman. “*Ukrainska viiskova emihratsiia v mizhvoiennyi period (1919–1939 rr.)*”: doktorska robota. Miunkhen, Ukrainskiy Vilnyi Universytet, 2021. (in Ukrainian).
- Yamkova, Olha. “Kulturno–prosvitnytska diialnist ta natsionalno–patriotychne vykhovannia u taborakh internovanykh ukrainci v Chekhoslovachchyni”. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriia “Istoriia”* 74–76 (2004): 56–59. (in Ukrainian).
- Vojenský historický archiv (VHA), fond MNO, Prezidium 1918–1923, č. jed. 36 664, 33 734*. (in Czech and Ukrainian).
- Prokš Petr. *Československo a nová Evropa. Mezinárodní souvislosti vzniku a formování samostatného Československa (1914–1918/1919–1920)*. Praha: Academia, 2022. (in Czech).
- Vebr, Ladislav. *Die Entstehung der tschechoslowakischen Republik und ihre international-politische Stellung. Zum 50jährigen Gründungsjubiläum der ČSR*. Praha: Universita Karlova, 1968. (in German).
- Janák, Dušan. “Tragické návraty. Osudy ukrajinských reemigrantů z Československa v SSSR”, *Člověk a společnost*, 22 (2019), 30–43. (in Czech).
- Svoboda, David. “*Boj o cizi duši. Ukrajinství a ukrajinský nacionalismus v české reflexi 1900–1938*”. Disertační práce, Praha, 2007. (in Czech).
- Ondrák, Vlastimil. “Boje Ukrajinské haličské armády proti maďarským jednotkám na Slovensku a Podkarpatské Rusi roku 1919: realita, či mýtus”. In kol. autorů: *Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków. Polityka/ Gospodarka /Religia/Kultura/Życie codzienne* (Ślupsk–Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pomorskiej, 2021), 429–440. (in Slovak).

**“GERMANS IN UKRAINIAN UNIFORMS”: THE ATTITUDE OF THE CZECHOSLOVAK
AUTHORITIES TOWARD INTERNED OFFICERS OF THE UKRAINIAN GALICIAN ARMY
OF GERMAN ORIGIN (1919–1921)**

Oleh STETSYSHYN

Ivan Franko National University of Lviv,
Mykhailo Hrushevsky Chair of Contemporary History of Ukraine

1 Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine

e-mail: olehstecyshyn@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7088-8728>

This article examines the attitude of the Czechoslovak Republic authorities to the presence of German officers in the ranks of military units of the Galician Army, who in May–June 1919 crossed over to the territory of the Czechoslovak Republic and were interned in the camp in Nemecké Jablonne. The research focuses on the documents of the Ministry of National Defence of the Czechoslovak Republic, including complaints and appeals from representatives of Czechoslovak governmental structures regarding the situation in the Ukrainian camp, secret reports on the processes that took place among the Galician soldiers, and events that the Czechoslovak authorities considered potentially dangerous. Proposals for improving the atmosphere among Ukrainian soldiers and the responses of the Ukrainian Brigade command to the accusations are also considered. These sources are diverse in nature and allow us to draw a holistic picture of what happened in the camp for interned UGA soldiers in 1919. The documents that prove this are stored in the Military Historical Archives of the Czech Republic and, unfortunately, are little known among domestic researchers.

Key words: Galician Army, ZUNR, Ukrainian-Czech relations, Germans, Czechs, Ukrainian Revolution.